

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Nomádi vzdělávacího systému.

Vícepřípadová studie transferů žáků základních škol

Nomads of Educational System.

Multiple Case Study of School Mobility of Pupils.

Jan Vyhnálek

Školitel: RNDr. Dominik Dvořák, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Pedagogika

2019

Obsah disertace

Poděkování.....	4
Abstrakt	5
Klíčová slova	6
Abstract	7
Keywords	7
Obsah.....	8
Úvod.....	11
1 Přehledová studie výzkumných témat	16
1.1 Metoda přehledové studie.....	16
1.2 Témata meziškolní mobility	18
Potenciální příčiny a důvody meziškolní mobility	19
Načasování a frekvence změny školy.....	23
Dopady meziškolní mobility.....	25
1.3 Terminologie	31
1.4 Závěry přehledové studie.....	35
1.5 Příčiny a proces MM jako mezera v empirických studiích	37
2 Teorie	39
2.1 Teorie sociálního kapitálu J. Colemana.....	39
2.2 Teorie sociální praxe P. Bourdieu	41
3 Metodologie	45
3.1 Výzkumný problém, otázky a cíle.....	45
Výzkumný problém	45
Výzkumné otázky	45
Volba výzkumného designu.....	46
Vymezení případů.....	47
Partikularizace a zobecnění.....	48
Základní epistemologický model.....	50
3.2 Výběr případů pro studii.....	50
3.3 Metody sběru a analýzy dat	52
Metody sběru dat.....	52
Analýza dat	55
Analýza na základě teoretických modelů	57
3.4 Zajištění kvality výzkumu	58
3.5 Etické aspekty.....	59
4 Případy	61
4.1 Přestup Evy.....	61
Rivalita Chlapecké a Dívčí školy.....	61
Angažovanost matky a pověst Vítka.....	62
Proces směřování k transferu	63
Vlastní transfer	65
Eva v nové škole	66
Příčiny transferu	67

4.2 Přestup Ondry	69
Pověst Ondry.....	69
Přechod na druhý stupeň	69
Postoj Ondry ke školnímu prostředí.....	70
Komunikace mezi pěstouny, pedagogy a dalšími odborníky.....	71
Rozhodování o přestupu.....	72
Transfer	73
Příčiny transferu	74
4.3 Přestup Daniely.....	77
Zjištění postižení, postupné přijetí a terapeutický kolotoč.....	77
Integrace v mateřské škole	78
První pokus o integraci v ZŠ: Nízké Sedlo	80
Druhý pokus o integraci v ZŠ: Květná.....	90
Přestup do základní školy speciální: Dobrá	99
Hledání nebo experiment?.....	108
Prožívání Daniely.....	109
5 Případy pohledem teorií	113
5.1 Srovnání případů Evy a Ondry z pohledu teorií	113
Případy Evy a Ondry viděné optikou teorie sociální praxe P. Bourdeiu.....	113
Případy Evy a Ondry viděné optikou teorie sociálního kapitálu J. Colemana.....	120
5.2 Případ Daniely optikou teorií.....	123
Případ Daniely viděný optikou teorie sociální praxe P. Bourdieu	123
Případ Daniely viděný optikou teorie sociálního kapitálu J. Colemana	132
5.3 Souhrnné hodnocení případů z pohledu obou teorií	135
6 Diskuse a výhledy dalšího výzkumu.....	140
Epistemologický aspekt práce.....	143
Aktéři a data.....	144
Pozice výzkumníka	145
Interpretace na základě teorií	146
Meziškolní mobilita a téma komunikace mezi školou a rodinou	150
Přesah do etiky.....	152
Podněty pro praxi a další výzkum.....	153
Závěr.....	156
Bibliografie.....	158
Přílohy	168
Příloha 1 Články zařazené do přehledové studie.....	168
Příloha 2 Daniela – Hlavní výsledky LPAD	176

Vícepřípadová kvalitativní studie tří transferů žáků základních škol v České republice je explorativní sondou do meziškolní mobility žáků, definované jako změna školy z jiného důvodu, než je postup na další úroveň vzdělávání (Rumberger, 2003).

Otevírá ji přehledová studie výzkumných témat nejvýznamějších empirických statí meziškolní mobility z let 1991–2016, ukazující nejednotnost terminologie, mezeru v poznání příčin a průběhu procesu přestupů žáků i potřebu kvalitativních výzkumů.

Empirická část studie chce přispět k zaplnění této mezery a zkoumá transfery jako „sociální a vztahovou konstrukci“ (Zamora & Moforte, 2013, s. 59). Jádrem studie jsou analytické narace přestupů s bohatě citovanými daty usnadňujícími naturalistickou generalizaci.

Následně jsou případy analyzovány perspektivou teorie sociální praxe P. Bourdieu a teorie sociálního kapitálu J. Colemana. Ač původně zamýšlené jako soupeřící, tyto teorie se v analýze ukázaly jako vhodný nástroj interpretace v jejich propojení.

Přehledová studie

Přehledová studie shrnuje témata 86 nejvýznamnějších výzkumných statí z let 1991–2016. Ukázala, že MM je etablovaným tématem empirického výzkumu zejména v USA a Velké Británii, kterému ale přesto chybí společná platforma, což se ukazuje např. v nejednotné terminologii, téměř úplné nezávislosti výzkumů v těchto dvou zemích, i nepřítomnosti výzkumu v dalších zemích, např. v kontinentální Evropě. Hlavním zkoumaným tématem se ukazuje být dopad MM na různé aspekty života žáků a škol, přičemž závěry se rozcházejí a ukazují někdy příznivé a někdy negativní dopady změny školy. Převažuje korelace přestupů a negativních dopadů, zejména pokud žák přestupuje opakovaně. Ojedinelé studie přinášející podrobnější údaje o příčinách ukazují překvapivě vysoký podíl reaktivní MM nezávislé na stěhování rodin, a tedy podíl školy a jejího prostředí na příčinách transferů. Publikace přehledové studie podnítila zájem o toto téma v domácím pedagogickém výzkumu i zavádění terminologie („meziškolní mobilita“, „transfer“, „tranzice“)

Analytické narace tří případů

Odpovědí na hlavní výzkumnou otázku „Jaký je soubor příčin, které vedou v jednotlivých případech k rozhodnutí změnit školu, a jaký je průběh transferu žáka do cílové školy?“ jsou především *jednotlivé analytické příběhy* tří přestupů žáků. Ukazuje se v nich opodstatněnost souhrnného tvrzení Zamory a Mofortové, že transfery jsou „sociální a vztahovou konstrukcí, která probíhá mezi rodinou a školou a která zahrnuje různé zkušenosti, emoce a očekávání“ (2013, s. 59). Narace jsou výsledkem analýzy různých perspektiv pohledu na transfery a jejich okolnosti.

C1 – případ Evy

Případ Evy je případem přestupu „běžné“ žákyně a zdůraznil roli angažovaného rodiče, lokální historie a rivality škol, vnitřní diferenciaci, stigmatizaci a izolaci žáka v prostředí školy a etické stránky chování aktérů vnímané rodinou.

C3 – případ Ondry

Případ Ondry ukazuje přestup dítěte v pěstounské péči, které se obtížně začleňuje. Podtrhuje důležitost spolupráce školy s dalšími odborníky, znalost charakteristik dítěte se SVP a zejména komunikace mezi školou a rodinou. Případ Evy i Ondry spojuje návaznost transferu na tranzici žáka na druhý stupeň základní školy a úspěšnost transferu vnímaného jako začátek lepší korespondence mezi potřebami dítěte a prostředím školy.

C2 – případ Daniely

Analytický příběh Daniely je v některých charakteristikách odlišný. Zahrnuje delší časové období a částečně jde o prospektivní longitudinální studii. Jde o dramatický příběh několika transferů jako projevů neúspěšné snahy rodičů o integraci dítěte s MP do základní školy hlavního proudu. Ukazuje realitu života rodiny, v níž se projevuje situace transformovaného rodičovství. Zdůrazňuje téma komunikace mezi školou a rodinou, význam výkonu pro stanovení místa dítěte a vliv vyloučení na život celé rodiny. Architektura narací staví na příběhu transferu a bohatství pečlivě volených citací má za cíl umožnit naturalistickou generalizaci.

Ukázka – úryvek analytické narace (z případu Evy)

V novém kolektivu po tranzici se Eva moc dobře necítila. Z její třídy na prvním stupni přišla do výběrové třídy asi třetina žáků. Eva měla mezi nimi dvě kamarádky a po odstěhování jedné z nich „tam měla jen jednu kamarádku a ty ostatní holky mě trochu ignorovaly“ (C1D1). Matka vysvětluje izolovanost Evy tím, že předčasně dospívala, takže

„kamarádky, se kterými šla z prvního stupně, byly ještě v takovém tom dětském (období), snažily se o výkon a škola byla pro ně na prvním místě, kdežto tady (u Evy) už jsem viděla začínající pubertu, že už začala trochu řešit sama sebe ... a ty výkony ve škole nebyly úplně to nejdůležitější“ (C1R1).

Také tvořící se hierarchie uvnitř třídy (téma, které v rozhovoru Eva zmiňuje několikrát), nebyla pro Evu příznivá: „kluk co mi celou dobu na prvním stupni nadával, si hnedka v tý šestce udělal vůdčí postavení“ (C1D1).

Důležitým momentem směřování k transferu byla první třídní schůzka v září 2010. Přestože matka nevnímala klima Chlapecké školy příznivě již dříve, byla atmosférou vyvolanou projevem ředitele a třídního učitele „zaskočena“ (C1R1):

„Nastoupil na nás pan ředitel (...), že když dítě bude neúspěšný, že za to můžeme my. (...) Že jako rodiče bychom ty děti měli donutit, aby se učily, a když se jim nebude dařit, tak v podstatě škola za to nezodpovídá. Že to je věc toho dítěte a rodičů: abychom je nějakým způsobem dotlačili k výkonům“ (C1R1).

Podobně negativní dojem, i když s jinými důrazy, si odnesla jiná matka:

„Tak na nás nastoupili jak na malý děti. Takovým způsobem. Ať je dáváme brzo spát, že se musí učit a připravovat. A řekli to způsobem, kdy fakt jsme si připadali, jak když plísni malý děcka, který něco provedly. Tak to mě utkvělo.“ (C1JR).

Pedagožka Chlapecké školy hledá vysvětlení v komunikačním stylu bývalého ředitele a strategii školy ve vztahu k novým žákům:

„prvního půl roku se nastavují pravidla. Ty děti přicházejí z různých škol, z různých tříd. Mají nastavené různé způsoby práce. Učí se. (...) A my většinou, co se naučíme za toho prvního půl roku, že do nich nacpeme, jak to má fungovat, tak pak se z toho žije do konce devítky“ (C1Ch).

Toto nastavení školní práce mohlo působit jako dril a puntičkářství, jak poznamenává druhá matka: „furt linkovali, jako prdli.“ (C1JR).

Obava matky ze zhoršení školních výsledků se hned v prvních měsících naplňovala:

„(Eva) vůbec nevěděla, o co jde, způsob učení, ten nástup pro ni byl úplně šok, takže úplně ztratila souvislosti a tím pádem už tam měla čtyřky a pětky, a motivace byla už nulová, (bylo nutné) s tím začít něco dělat“ (C1R1).

Matce se také nelíbilo didaktické nastavení. Např. v českém jazyce, což byl její obor, popisuje:

„výuka (mladého učitele) spočívala v tom, že dětem nadiktoval podle knížky nějaké teorie jazykovědy, na to jim pak dával písemky, oni se to naučili, i slova, kterým nerozuměli – nemyslím, že v šesté třídě je to ideální způsob, jak ty děti učit češtinu, a že by spíš s nimi měl trénovat pravopis a komunikaci“ (C1R1).

Zástupkyně školy toto téma ponechává bez odpovědi, ale v jiné souvislosti nastavení nepřímo potvrzuje, když hovoří o tom, že bývalí žáci chválili školu za to, že na střední škole se již češtinu ani nemuseli učit.

V matce tak postupně rostlo vědomí, že nechávat Evu ve výběrové třídě za těchto podmínek je riskantní.

Eva popisuje jako nejtěžší zkušenost po tranzici na druhý stupeň stigmatizaci:

„měla jsem jistý postavení kvůli tomu bráchovi (...), každý den, vždycky když jsem udělala něco špatně, tak hnedka „No jó... a odkazovali na toho bráchu (...) tak si mě zaškatulkovali, a říkali: jó ty seš sestra tohohle. A třídní (učitel) měl takový jako celkově ošklivý kecy na naši rodinu, že tatínek, no jó, a tak“ (C1D1).

Zakotvené koncepty

Výzkum přinesl několik „zakotvených konceptů“, jejichž zdrojem je především nahromaděná zkušenost a profesní moudrost některých informantů a zasloužily by si další výzkum jako zdroj standardů posilujících sociální kapitál (C) ve školním prostředí, zejména v práci s dětmi se SVP a spolupráci s jejich rodinami:

- *otevřená komunikace*: nastavení komunikace, kdy se rodič nemusí obávat negativních důsledků toho, že s učitelem hovoří otevřeně o svém dítěti a o podmínkách vzdělávání;
- *jasná pravidla*: postupy které vedou k hodnocení a sankcím ve škole mají transparentní pravidla, takže kdokoli může posoudit, zda byly aplikovány správně a může se na ně odvolávat;
- *pochopení*: učitelé rozumí zvláštnostem v chování dětí se SVP – mají informace a díky tomu si vytvářejí postoj, v němž převažuje vnímání specifických potřeb dítěte jako potřeb, a ne jako pouhého nedostatku kázně nebo úsilí ve školním výkonu;
- *uchopení*: škola se snaží aktivním způsobem řešit integraci dítěte, rozumí nesnadné situaci transformovaného rodičovství, je si vědoma, jaké nároky bude integrace klást a jasně sděluje, za jakých podmínek může dítě integrovat;
- *úcta k roli rodičů*: pracovníci různých institucí respektují zákonem garantované právo rodičů na rozhodnutí o integraci nebo segregaci dítěte.

Případy pohledem teorií sociální praxe P. Bourdieu a sociálního kapitálu J. Colemana

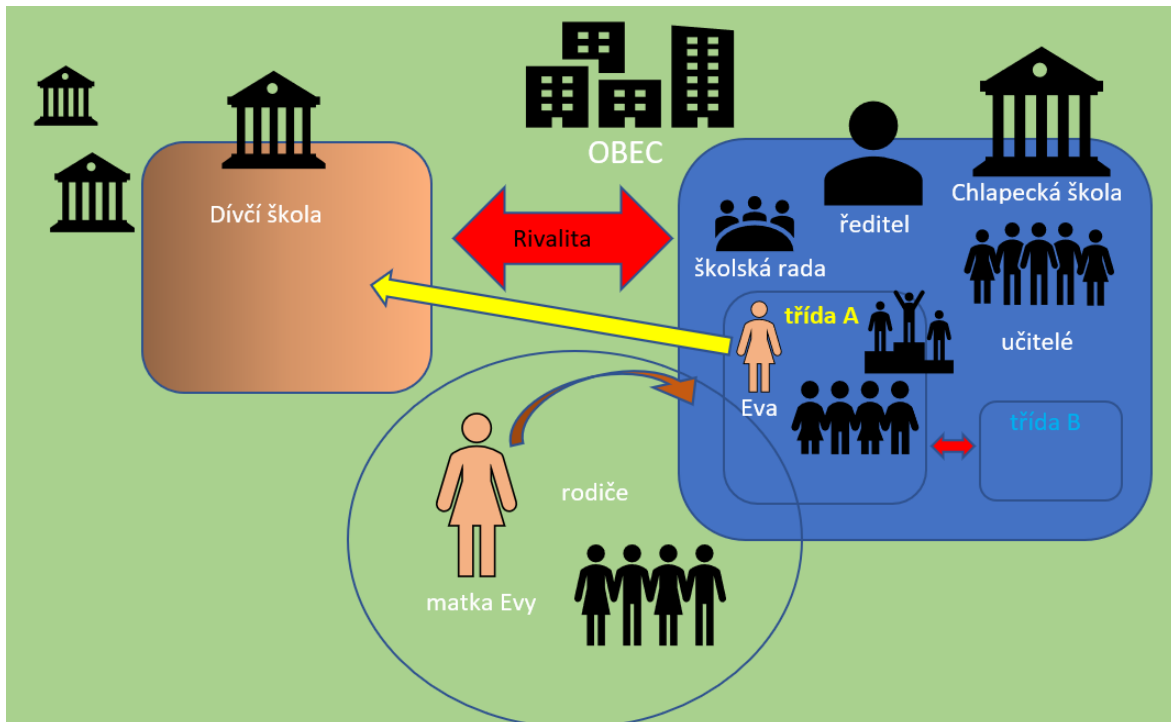
Zatímco v jednotlivých příbězích vystupují do popředí data výzkumu a individualita případů (Stake) v další části je zdůrazněna teorie jako základ cross-case analýzy a obecnější interpretace případů. Původně zamýšlený model posouzení vhodnosti soupeřících (rival) teorií (Yin, 2009) sociální praxe P. Bourdieu (model B) a sociálního kapitálu J. Colemana (model C) se nakonec změnil v meta-model integrace těchto teorií ve společném vysvětlujícím logickém modelu.

Hlavní zjištění v perspektivě integrovaného modelu (B-C) by se dalo souhrnně vyjádřit výrazem:

– ontologická komplicita + hra o pravidla (B) + vylučující tlak pole (B) – sociální kapitál (C) → transfer

Vylučující tlak pole je přítom v obousměrném vztahu ke hře o pravidla. Rodič se pokouší o hru o pravidla (tedy o změnu pravidel hry v poli) protože vnímá vylučující dynamiku pole, která je důsledkem nedostatečné ontologické komplicity (rodiče nebo dítěte). Pokus změnit pravidla

směřuje ke zvýšení sociálního kapitálu (C), který limituje hru a vylučující dynamiku v poli. Hra o pravidla ale zvyšuje vylučující tlak pole a pokud není sociální kapitál dostatečný, je transfer jediným rozumným řešením situace.

Obrázek 1: Ukázka diagramu Sociálního pole případu Evy

Výsledky analýzy pohledem teorií je možné shrnout do následujících tvrzení (hypotéz).

Transfer je důsledkem nedostatečné ontologické komplicity (B).

Tabulka 1

Ohrožení přestupujících dětí vyloučením ze společnosti

	ohrožení vyloučením	hlavní faktor vyloučení
Eva	mírné – svou kritickou a otevřenou komunikací narušuje hru v poli a to vyvolává reakci vrstevníků; její zdravotní problémy narušují kontinuitu vztahů a vyčleňují ji	chování matky, oslabení ve skupině, nejistý výkon ve výkonově výrazně nastaveném prostředí
Ondra	střední – zkreslené vnímání pravidel a vztahů ve skupině, zaměření na asymetrické vztahy s dospělými, které ale chce převádět na symetrické, malé začlenění mezi vrstevníky	chování dítěte
Daniela	vysoké – přestože si získává ostatní zájmem o vztahy, je vyčleňována dynamikou pole nastavenou na úplné vyloučení kognitivně slabších jedinců	výkon dítěte

Proti tomu, kdo nemá dostatečnou ontologickou komplicitu, působí pole dynamikou vyloučení.

Reakce pole dopadá jak na dítě, tak na rodiče.

Transferu předchází změna vnímání školy a možnosti setrvání dítěte v ní na straně rodičů (pěstounů). Všechny zároveň pociťují komunikaci se školou po transferu jako „úlevu“.

Tabulka 2

Vyjádření náhlé změny vnímání školy rodiči

Matka Evy (C1)	Pěstounka Ondry (C5)	Matka Daniely (C2)
Takže já jsem viděla, že [...] jako matka doopravdy se s těmi lidmi nechci dál bavit, že už prostě mně to stačilo. [...] A tím, že už jsem viděla, jak to vypadá, ten průběh se synem, tak jsem si říkala, ať projde zase nějakou jinou školou, něčím jiným, že tohle už znám. (...) Tady už vím, jak se to bude odvíjet, a bude se to odvíjet ještě i hůř než to bylo se synem, takže proč bych tam dceru dál nechávala.	Nechtěla jsem k tomuhle nikdy dojít, a to už jsem řekla: a dost. [...] Já nebudu (psát stížnosti) někde na nějakou školskou komisi, že se mi to nelíbí. Já radši z toho odejdu. Myslím, že i pro ty děti by to potom bylo hrozný, kdybyste se začal se školou hádat, dohadovat. Myslím, že to dítě by bylo chudák ještě větší, i ta pozornost by byla ještě větší. A dopadlo by to špatně“	„Já jsem v tu chvíli pochopila, že si neumím představit, by bychom tam pokračovali dál. Když jsem zjistila, že ztratili takovou tu motivaci, a že sami vidí, že to nebylo šťastný řešení.“ [...] „Když jsem se pak zpětně dovídala, že tam ta paní družinářka na ni křičela, tak vím, že nebylo špatný rozhodnutí to přerušit v tom pololetí. Určitě nelituji, protože jsem jakoby ztratila tu vizi nebo smysl tam zůstat, [neviděla jsem v tom už] nic pozitivního“

Neúspěch ve snaze změnit pravidla v poli školy je následován snahou nalézt takovou školu, kde jsou pravidla již takto nastavená.

Přizpůsobující se rodiče nebo pedagogové jsou v souladu s polem a posilují jeho strukturu a účinnost.

Rivalita škol ovlivňuje strukturu sociálního pole škol (B) a oslabuje jejich sociální kapitál (C).

V případě se setkává strategická a reaktivní logika transferu.

Nepříznivé nastavení hry v prostředí školy vnímají rodiče také jako projev etické kvality pedagogů a vedení školy.

Vícepřípadová studie přinesla řadu dílčích výsledků, které považuji za potvrzení předpokladu, že zkoumání případů transferů vynáší na povrch cenné poznatky o životě školy:

- potvrzuje a bohatě ilustruje tvrzení chilských autorů, že přestup je „sociální a vztahovou konstrukcí mezi školou a rodinou“ (Zamora & Moforte, 2012, s. 59);
- posunula téma meziškolní mobility do oblasti výzkumu vztahů a komunikace mezi školou a rodinou;
- potvrdila plodnost využití silných teorií v kvalitativním empirickém výzkumu (Yin, 2009; Thomas & Myers, 2015);
- zdůraznila roli rodičů nejen jako protagonistů transferů, ale také jako vnímavých pozorovatelů života školy, kteří vyhodnocují zejména kvalitu sociálního kapitálu (C) ve škole a na základě tohoto hodnocení zvažují bezpečí a perspektivu dítěte ve škole;
- vyzdvihla roli těch rodičů, kteří buď kvůli vlastnímu nastavení (habitu) nebo vlivem nastavení dítěte, se dostávají do kontrastu se strukturou sociálního pole a přispívají ke

změně jeho pravidel, na rozdíl od rodičů, kteří kvůli ontologické komplicitě vnímají pole školy jako „samozřejmé“ (viz Jonasdottir et al., 2017);

- ukázala, že model sociálního kapitálu (C) s jeho hlavními druhy (očekávání/závazky, spolehlivost, komunikace, pravidla a sankce, podpůrné vztahy) může být dobrým kritériem pro posouzení a vytváření prostředí školy schopného čelit negativním dynamikám (jako třeba stigmatizace nebo šikana);
- vyzdvihla význam habitu autority, která může čelit vylučujícímu tlaku pole, nebo ho naopak posílit (viz Ho, 2009);
- odhalila souvislost vylučující dynamiky pole se zdůrazněním výkonu a s rivalitou škol;
- ukázala důležitost právního státu a vhodnost legislativní úpravy, která dává rodičům do rukou symbolický kapitál rozhodnutí o umístění dítěte (viz Thomas & Myers, 2015).

Podněty pro další výzkum

Jaká jsou možné podněty směrem k pedagogickému výzkumu? Mnohá z nich již zazněla výše. Zde bych spíše jen zopakoval témata, která se v průběhu analýzy případů objevila a mohou být inspirací a podnětem pro další výzkum:

- rivalita škol, její rozsah, příčiny a dopady;
- role výkonu jako organizujícího principu logiky života školy;
- stigmatizace a vyloučení v prostředí školy;
- standardy pedagogické práce, které by garantovaly sociální kapitál (C) ve školním prostředí;
- sociální pole jako teorie umožňující zkoumat komplexní jevy, u kterých je obtížné nebo nemožné zkoumat mechanismus jejich fungování (Martin);
- vztah vylučující dynamiky (B), sociálního kapitálu (C) a jevů jako je šikana nebo (ne)spravedlivost;
- schopnost učitelů pracovat s informacemi o SVP žáků a spolupracovat s vnějšími institucemi;
- pravidla v životě školy;
- vztah pedagogů k právním normám a právní logika v životě školy.

Bibliografie

- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Dauber, S. L. (1996). Children in motion: School transfers and elementary school performance. *The Journal of Educational Research*, 90(1), 3–12.
- Aman, C. (2008). Aboriginal students and school mobility in British Columbia public schools. *Alberta Journal of Educational Research*, 54(4), 365–377.
- Autorengruppe Bildungsberichterstattung. (2014). *Bildung in Deutschland 2014. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zur Bildung von Menschen mit Behinderungen*. Bielefeld: W. Bertelsmann.

- Baeck, U. D. (2005). School as an arena for activating cultural capital. *Nordisk Pedagogic*, 25, 217-228.
- Bazeley, P. (2013). *Qualitative data analysis: Practical strategies*. Sage.
- Been, V., Ellen, I. G., Schwartz, A. E., Stiefel, L., & Weinstein, M. (2011). Does losing your home mean losing your school? Effects of foreclosures on the school mobility of children. *Regional Science and Urban Economics*, 41(4), 407–414.
- Bjorgaas, H. M., Hysing, M., & Elgen, I. (2012). Psychiatric disorders among children with cerebral palsy at school starting age. *Research in developmental disabilities*, 33(4), 1287-1293.
- Booker, K., Gilpatric, S. M., Gronberg, T., & Jansen, D. (2007). The impact of charter school attendance on student performance. *Journal of Public Economics*, 91(5–6), 849–876.
- Bøttcher, L., & Dammeyer, J. (2016). *Development and learning of young children with disabilities: a Vygotskian perspective* (Vol. 13). Springer.
- Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Information (International Social Science Council)*, 24(2), 195-220.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago und London: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1998). *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.
- Boyden, J. (2013). „We’re not going to suffer like this in the mud“: educational aspirations, social mobility and independent child migration among populations living in poverty. *Compare*, 43(5), 580–600.
- Bradshaw, C. P., Sawyer, A. L., & O’Brennan, L. M. (2009). A social disorganization perspective on bullying-related attitudes and behaviors: The influence of school context. *American Journal of Community Psychology*, 43(3–4), 204–220.
- Brown, C. (2012). Exploring how social capital works for children who have experienced school turbulence: what is the role of friendship and trust for children in poverty? *International Studies in Sociology of Education*, 22(3), 213–236.
- Burkam, D. T., Lee, V. E., & Dwyer, J. (2009). *School mobility in the early elementary grades: Frequency and impact from nationally-representative data*. Paper presented at the Workshop on the Impact of Mobility and Change on the Lives of Young Children, Schools, and Neighborhoods, Washington.
- Cairns, R. B., Elder, G. H., & Costello, E. J. (Eds.). (1996). *Developmental science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carson, D. C., Esbensen, F.-A., & Taylor, T. J. (2013). A longitudinal analysis of the relationship between school victimization and student mobility. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 11(4), 275–295.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, Supplement: Organizations and institutions: Sociological and economic approaches to the analysis of social structure, s. S95-S120.
- Coleman, J. S. (1994). *Foundations of social theory*. Harvard university press.

- Coleman, J. S., & Hoffer, T. (1987). *Public and private high schools: The impact of communities* (Vol. 41). New York: Basic Books.
- Conger, D., Schwartz, A. E., & Stiefel, L. (2007). Immigrant and native-born differences in school stability and special education: Evidence from New York City. *International Migration Review*, 41(2), 403–432.
- Dauter, L., & Fuller, B. (2011). *How diverse schools affect student mobility: Charter, magnet, and newly built institutions in Los Angeles*. Berkeley, CA: University of California.
- Demie, F. (2002). Pupil mobility and educational achievement in schools: an empirical analysis. *Educational Research*, 44(2), 197–215.
- Demie, F., Lewis, K., & Taplin, A. (2005). Pupil mobility in schools and implications for rating achievement. *Educational Studies*, 31(2), 131–147.
- DeVylder, J. E., Oh, H. Y., Pitts, S., & Schiffman, J. (2015). Young for one's grade: A risk factor for psychotic experiences among adults in the National Comorbidity Survey-Replication. *Psychiatry Research*, 226(1), 352–356.
- Dobson, J. (2008). Pupil mobility, choice and the secondary school market: assumptions and realities. *Educational Review*, 60(3), 299–314.
- Doubek, D. (2005). Vytváření skupin mezi vrstevníky – spolužáky. In Pražská skupina školní etnografie, *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy* (s. 505–516). Praha: UK – Karolinum.
- Dupere, V., Archambault, I., Leventhal, T., Dion, E., & Anderson, S. (2015). School mobility and school-age children's social adjustment. *Developmental Psychology*, 51(2), 197–210.
- Dvořák, D., & Straková, J. (2016). Konkurence mezi školami a výsledky žáků v České republice: pohled zblízka na šetření PISA 2012. *Pedagogika*, 66(2), 206–229.
- Dvořák, D., & Vyhnálek, J. (2019). Meziškolní mobilita žáků středních odborných škol v České republice. *Pedagogika*, 69(2) 131–146.
- Dvořák, D., Vyhnálek, J., Starý, K. (2016). Tranzice a transfer ve vzdělávací dráze: longitudinální studie rizikového žáka. *Studia pedagogica*, 21(3), 9–39.
- Eckenrode, J., Rowe, E., Laird, M., & Brathwaite, J. (1995). Mobility as a mediator of the effects of child maltreatment on academic performance. *Child Development*, 66(4), 1130–1142.
- Elder Jr., G. H. (1996). Human lives in changing societies: Life course and developmental insights. In R. B. Cairns, G. H. Elder, & E. J. Costello (Eds.), *Developmental science* (s. 31–62). Cambridge: Cambridge University Press.
- Eodanable, M., & Lauchlan, F. (2012). Promoting positive emotional health of children of transient armed forces families. *School Psychology International*, 33(1), 22–38.
- Fantuzzo, J. W., LeBoeuf, W. A., Chen, C.-C., Rouse, H. L., & Culhane, D. P. (2012). The unique and combined effects of homelessness and school mobility on the educational outcomes of young children. *Educational Researcher*, 41(9), 393–402.
- Fennell, E. B., & Dikel, T. N. (2001). Cognitive and neuropsychological functioning in children with cerebral palsy. *Journal of Child Neurology*, 16(1), 58–63.
- Fiel, J. E., Haskins, A. R., & Turley, R. N. L. (2013). Reducing school mobility: A randomized trial of a relationship-building intervention. *American Educational Research Journal*, 50(6), 1188–1218.

- Fleming, C. B., Harachi, T. W., Catalano, R. F., Haggerty, K. P., & Abbott, R. D. (2001). Assessing the effects of a school-based intervention on unscheduled school transfers during elementary school. *Evaluation Review*, 25(6), 655–679.
- Fomby, P., & Sennott, C. A. (2013). Family structure instability and mobility: The consequences for adolescents' problem behavior. *Social Science Research*, 42(1), 186–201.
- François, J.-C., & Poupeau, F. (2008). Social-spatial determinants of school enrolment: an attempt at statistical modeling applied to Paris middle schools. *Revue Française de Sociologie*, 49(1), 93–126.
- Friedman-Krauss, A. H., & Raver, C. C. (2015). Does school mobility place elementary school children at risk for lower math achievement? The mediating role of cognitive dysregulation. *Developmental Psychology*, 51(12), 1725–1739.
- Fries, L., Klein, S., & Ballantyne, M. (2014). Are foster children's schools of origin always best? School quality in birth vs. foster parent neighbourhoods. *Child & Family Social Work*. doi: 10.1111/cfs.12145
- Gabal Analysis & Consulting. (2009). Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit. Závěrečná zpráva projektu MŠMT ČR. Dostupné z <http://www.msmt.cz>
- Galton, M., Morrison, I., & Pell, T. (2000). Transfer and transition in English schools: reviewing the evidence. *International Journal of Educational Research*, 33(4), 341–363.
- Gaspar, J., DeLuca, S., & Estacion, A. (2010). Coming and going: Explaining the effects of residential and school mobility on adolescent delinquency. *Social Science Research*, 39(3), 459–476.
- Gaspar, J., DeLuca, S., & Estacion, A. (2012). Switching schools: Revisiting the relationship between school mobility and high school dropout. *American Educational Research Journal*, 49(3), 487–519.
- Gibbons, S., & Telhaj, S. (2011). Pupil mobility and school disruption. *Journal of Public Economics*, 95(9–10), 1156–1167.
- Ginsburg, C., Richter, L. M., Fleisch, B., & Norris, S. A. (2011). An analysis of associations between residential and school mobility and educational outcomes in South African urban children: The birth to twenty cohort. *International Journal of Educational Development*, 31(3), 213–222.
- Goldstein, H., Burgess, S., & McConnell, B. (2007). Modelling the effect of pupil mobility on school differences in educational achievement. *Journal of the Royal Statistical Society Series A*, 170, 941–954.
- Grigg, J. (2012). School enrollment changes and student achievement growth: A case study in educational disruption and continuity. *Sociology of Education*, 85(4), 388–404.
- Gruman, D. H., Harachi, T. W., Abbott, R. D., Catalano, R. F., & Fleming, C. B. (2008). Longitudinal effects of student mobility on three dimensions of elementary school engagement. *Child Development*, 79(6), 1833–1852.
- Hacohen, C. (2012). „The norm is a flux of change“: Teachers' experiences in international schools. *Educational Psychology in Practice*, 28(2), 113–126.
- Han, W.-J. (2014). The role of family SES and language background in shaping the well-being of children of Asian origin in the context of school mobility. *Race and Social Problems*, 6(1), 85–101.

- Hanushek, E. A., Kain, J. F., & Rivkin, S. G. (2004). Disruption versus Tiebout improvement: The costs and benefits of switching schools. *Journal of Public Economics*, 88(9), 1721–1746.
- Haynie, D. L., South, S. J., & Bose, S. (2006). The company you keep: Adolescent mobility and peer behavior. *Sociological Inquiry*, 76(3), 397–426.
- Heinlein, L. M., & Shinn, M. (2000). School mobility and student achievement in an urban setting. *Psychology in the Schools*, 37(4), 349–357.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Herbers, J. E., Reynolds, A. J., & Chen, C.-C. (2013). School mobility and developmental outcomes in young adulthood. *Development and Psychopathology*, 25(2), 501–515.
- Hlad'o, P., & Šlapalová, K. (2018). *Důvody žáků středních škol pro opakovaný přestup na jinou školu*. Výzkumná zpráva pro Jihomoravský kraj. Brno: FF MU.
- Hloušková, L. (2014). Mám základní vzdělání. Příčiny a důsledky předčasných odchodů ze studia a ze vzdělávání. *Studia paedagogica*, 19(2), 11–38.
- Ho, E. S. C. (2009). Educational leadership for parental involvement in an Asian context: Insights from Bourdieu's theory of practice. *School Community Journal*, 19(2), 101–122.
- Hong, S., & Choi, W. (2015). A longitudinal analysis of the effects of open enrollment on equity and academic achievement: Evidence from Minneapolis, Minnesota. *Children and Youth Services Review*, 49, 62–70.
- Hutchings, H. A., Evans, A., Barnes, P., Demmler, J., Heaven, M., Hyatt, M. A., & Dunstan, F. (2013). Do children who move home and school frequently have poorer educational outcomes in their early years at school? An anonymised cohort study. *PLoS One*, 8(8).
- Jason, L. A., Danner, K. E., Kurasaki, K. S., Halpert, J., Weine, A. M., Sohlberg, L. W., & Johnson, J. H. (1993). A 1-year follow-up of a preventive program for high-risk transfer children. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 1(4), 215–221.
- Jason, L. A., Filippelli, L., Danner, K., & Bennett, P. (1992). Identifying high-risk children transferring into elementary-schools. *Education*, 113(2), 325–330.
- Jason, L. A., Weine, A. M., Johnson, J. H., Danner, K. E., Kurasaki, K. S., & Warren-Sohlberg, L. (1993b). The school transitions project: A comprehensive preventive intervention. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 1(1), 65–70.
- Jindal-Snape, D., & Miller, D. J. (2008). A challenge of living? Understanding the psychosocial processes of the child during primary-secondary transition through resilience and self-esteem theories. *Educational Psychology Review*, 20(3), 217–236.
- Jones, R. A. (1990). The relationship of student achievement to mobility in the elementary school. (Doctoral dissertation, Georgia State University, 1989). *Dissertation Abstracts International*, 51(01), 77A.
- Jónsdóttir, K., Björnsdóttir, A., & Bæck, U. D. K. (2017). Influential factors behind parents' general satisfaction with compulsory schools in Iceland. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 3(2), 155–164.
- Kašparová, I., & Suralová, A. (2014). „Od lokální k cikánské škole“: homogenizace školní třídy a měnící se role učitele. *Orbis scholae*, 8(1), 79–96.
- Kerbow, D. (1996). Patterns of urban student mobility and local school reform. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 1(2), 147–169.

- Kerbow, D. (1996). Patterns of urban student mobility and local school reform. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 1(2), 147–169.
- Kerbow, D., Azcoitia, C., & Buell, B. (2003). Student mobility and local school improvement in Chicago. *Journal of Negro Education*, 72(1), 158–164.
- Kolář, M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál.
- Konsortium Bildungsberichterstattung. (2006). *Bildung in Deutschland 2006. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration*. Bielefeld: W. Bertelsmann.
- Kramarz, F., Machin, S., & Ouazad, A. (2015). Using compulsory mobility to identify school quality and peer effects. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 77(4), 566–587.
- Kučerová, S. R., Bláha, J. D., & Pavlasová, Z. (2015). Malé venkovské školy na trhu se základním vzděláváním: Jejich působnost a marketing na příkladu Turnovska. *Sociologický časopis*, 51(4), 607–636.
- Kucharská, A. et al. (2007) *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*. Praha: IPPP ČR.
- Ladwig, J. G. (2014). Theoretical notes on the sociological analysis of school reform networks. *British Journal of Sociology of Education*, 35(3), 371–388.
- Langenkamp, A. G. (2011). Effects of educational transitions on students' academic trajectory: A life course perspective. *Sociological Perspectives*, 54(4), 497–520.
- Lash, A. A., & Kirkpatrick, S. L. (1994). Interrupted lessons: Teacher views of transfer student education. *American Educational Research Journal*, 31(4), 813–843.
- Leckie, G. (2009). The complexity of school and neighbourhood effects and movements of pupils on school differences in models of educational achievement. *Journal of the Royal Statistical Society Series A*, 172(3), 537–554.
- Lee, V. E., & Burkam, D. T. (1992). Transferring high schools: An alternative to dropping out? *American Journal of Education*, 100, 420–453.
- Lima, R. D. C. P., & Campos, P. H. F. (2015). Field and group: a conceptual approximation between Pierre Bourdieu and the social representation theory of Moscovici. *Educação e Pesquisa*, 41(1), 63–77.
- MacIntyre, A. (1981). *After virtue: A study in moral theory*. London: Duckworth.
- Machin, S., Telhaj, S., & Wilson, J. (2006). The mobility of English school children. *Fiscal Studies*, 27(3), 253–280.
- Malmgren, K. W., & Gagnon, J. C. (2005). School mobility and students with emotional disturbance. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 299–312.
- Mantzicopoulos, P., & Knutson, D. J. (2000). Head start children: School mobility and achievement in the early grades. *Journal of Educational Research*, 93(5), 305–311.
- Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454.
- Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*, 65(2), 113–142.
- Martin, J. L. (2003). What is field theory? *American Journal of Sociology*, 109(1), 1–49.
- Martin, N. D., & Spenner, K. I. (2009). Capital conversion and accumulation: A social portrait of legacies at an elite university. *Research in Higher Education*, 50(7), 623–648.

- McLeer, J., & DeHart, D. (2013). Childhood instability and girls' delinquency: Role of changes in schools, homes, and caregivers. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 6(1), 74–89.
- Mehana, M., & Reynolds, A. J. (2004). School mobility and achievement: a meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 26(1), 93–119.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from "Case Study Research in Education."*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome St, San Francisco, CA 94104.
- Messiou, K., & Jones, L. (2015). Pupil mobility: Using students' voices to explore their experiences of changing schools. *Children & Society*, 29(4), 255–265.
- Michalík, J., & Hanák, P. (2011). *Speciálněpedagogické centrum*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Michalík, J., Baslerová, P., Růžička, M., Langer, J., Finková, D., Chrastina, J., ... & Pospíšilová, I. (2018). *Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis*. Sage.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí (2002). *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe. Průvodce poskytovatele*. Praha.
- Myers, K., (2011). Contesting certification: mental deficiency, families and the state in interwar England. *Paedagogica Historica*, 47(6), 749–766.
- National Research Council and Institute of Medicine. (2010). *Student mobility: Exploring the impact of frequent moves on achievement: Summary of a workshop*. A. Beatty, Rapporteur. Committee on the Impact of Mobility and Change on the Lives of Young Children, Schools, and Neighborhoods. Board on Children, Youth, and Families, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.
- Nelson, P. S., Simoni, J. M., & Adelman, H. S. (1996). Mobility and school functioning in the early grades. *Journal of Educational Research*, 89(6), 365–369.
- Oketch, M., Mutisya, M., Ngware, M., Ezeh, A. C., & Epari, C. (2010). Free primary education policy and pupil school mobility in urban Kenya. *International Journal of Educational Research*, 49(6), 173–183.
- Ou, S.-R., & Reynolds, A. J. (2008). Predictors of educational attainment in the Chicago longitudinal study. *School Psychology Quarterly*, 23(2), 199–229.
- Parcel, T. L., Dufur, M. J., & Cornell Zito, R. (2010). Capital at home and at school: A review and synthesis. *Journal of marriage and family*, 72(4), 828-846.
- Pears, K. C., Kim, H. K., Buchanan, R., & Fisher, P. A. (2015). Adverse consequences of school mobility for children in foster care: A prospective longitudinal study. *Child Development*, 86(4), 1210–1226.
- Perez, B. F., & Romo, H. D. (2011). „Couch surfing“ of Latino foster care alumni: Reliance on peers as social capital. *Journal of Adolescence*, 34(2), 239–248.
- Porter, S., & Edwards, M. (2014). Household and economic factors associated with geographic and school mobility among low-income children. *Journal of Children and Poverty*, 20(2), 111–130.

- Poupeau, F., François, J. C., & Couratier, E. (2007). Making the right move: how families are using transfers to adapt to socio-spatial differentiation of schools in the greater Paris region. *Journal of Education Policy*, 22(1), 31-47.
- Pribesh, S., & Downey, D. B. (1999). Why are residential and school moves associated with poor school performance? *Demography*, 36(4), 521-534.
- Primont, D. F., & Domazlicky, B. (2006). Student achievement and efficiency in Missouri schools and the No Child Left Behind Act. *Economics of Education Review*, 25(1), 77-90.
- Průcha, J., & Švaříček, R. (2009). Etický kodex české pedagogické vědy a výzkumu. *Pedagogická orientace*, 19(2), 89-105.
- Pulišová, K. (2016). Neklape nám to: učitelé a rodiče žáků prvního stupně základních škol a jejich problémové vztahy. *Studia paedagogica*, 21(3), 167-182.
- Pusztai, G. (2014). The effects of institutional social capital on students' success in higher education. *Hungarian Educational Research Journal*, 4(3), 60-73.
- Rabušicová, M., & Pol, M. Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství (2. část). *Pedagogika*, 46(2), 105-116.
- Ream, R. K. (2005). Toward understanding how social capital mediates the impact of mobility on Mexican American achievement. *Social Forces*, 84(1), 201-224.
- Reynolds, A. J., Chen, C.-C., & Herbers, J. E. (2009, June). *School mobility and educational success: A research synthesis and evidence on prevention*. Paper presented at the Workshop on the Impact of Mobility and Change on the Lives of Young Children, Schools, and Neighborhoods, Board on Children, Youth and Families, National Research Council, Washington, D. C.
- Reynolds, A. J., Magnuson, K. A., & Ou, S.-R. (2010). Preschool-to-third grade programs and practices: A review of research. *Children and Youth Services Review*, 32(8), 1121-1131.
- Reynolds, A. J., Mavrogenes, N. A., Bezruczko, N., & Hagemann, M. (1996). Cognitive and family-support mediators of preschool effectiveness: A confirmatory analysis. *Child Development*, 67(3), 1119-1140.
- Rhodes, V. L. (2008). Learning on the go: Voices of highly mobile urban students. *Learning Inquiry*, 2(2), 113-125.
- Rich, P. M., & Jennings, J. L. (2015). Choice, information, and constrained options school transfers in a stratified educational system. *American Sociological Review*, 80(5), 1069-1098.
- Rogošić, S., & Baranović, B. (2016). Social capital and educational achievements: Coleman vs. Bourdieu. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 6(2), 81-100.
- Rouault, R. (2005). Les dimensions spatiales de la scolarisation, entre espaces prescrits et parcours choisis. *Espace Populations Sociétés*, (3), 355-366.
- Rumberger, R. W. (2003). The causes and consequences of student mobility. *Journal of Negro Education*, 72(1), 6-21.
- Rumberger, R. W., & Larson, K. A. (1998). Student mobility and the increased risk of high school dropout. *American Journal of Education*, 107(1), 1-35.
- Rumberger, R. W., Larson, K. A., Ream, R. K., & Palardy, G. J. (1999). *The educational consequences of mobility for California students and schools*. Berkeley, CA: Policy Analysis for California Education.

- Růžička, M., & Vašát, P. (2011). Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole–kapitál–habitus. *AntropoWebzin*, 2, 129–133.
- Saldana, J. (2016). *Coding manual for qualitative researchers*. 3rd ed. Los Angeles: Sage.
- Scrivens, K., & Smith, C. (2013). *Four interpretations of social capital: An agenda for measurement*. Paris: OECD Publishing.
- Seideman, R. Y., & Kleine, P. F. (1995). A theory of transformed parenting: parenting a child with developmental delay/mental retardation. *Nursing Research*, 44(1), 38–44.
- Silverman, D. (2005) *Ako robíť kvalitatívny výskum*, Ikar.
- Simonová, J. (2015). Postoje rodičů k volbě základní školy. *Studia paedagogica*, 20(3), 69–88.
- Singh, S. P., Winsper, C., Wolke, D., & Bryson, A. (2014). School mobility and prospective pathways to psychotic-like symptoms in early adolescence: a prospective birth cohort study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 53(5), 518–527.
- South, S. J., & Haynie, D. L. (2004). Friendship networks of mobile adolescents. *Social Forces*, 83(1), 315–350.
- South, S. J., Haynie, D. L., & Bose, S. (2007). Student mobility and school dropout. *Social Science Research*, 36(1), 68–94.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage.
- Stake, R. E. (2013). *Multiple case study analysis*. Guilford Press.
- Stamm, M. (2009). Mobile Kinder: empirische Ergebnisse zum Zusammenhang von außerplanmäßigem Schulwechsel und Schulleistung. *Diskurs Kindheits und Jugendforschung*, 4(3), 397–412.
- Starý, K., Dvořák, D., Greger, D., & Duschinská, K. (2012). *Profesní rozvoj učitelů. Podpora učitelů pro zlepšování výsledků žáků*. Praha: Karolinum.
- Straková, J., & Simonová, J. (2015). Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují. *Sociologický časopis*, 51(4), 587–606.
- Strand, S. (2002). Pupil mobility, attainment and progress during Key stage 1: A study in cautious interpretation. *British Educational Research Journal*, 28(1), 63–78.
- Strand, S., & Demie, F. (2006). Pupil mobility, attainment and progress in primary school. *British Educational Research Journal*, 32(4), 551–568.
- Strand, S., & Demie, F. (2007). Pupil mobility, attainment and progress in secondary school. *Educational Studies*, 33(3), 313–331.
- Sullivan, M. J., Jones, L., & Mathiesen, S. (2010). School change, academic progress, and behavior problems in a sample of foster youth. *Children and Youth Services Review*, 32(2), 164–170.
- Sutton, A., Muller, C., & Langenkamp, A. G. (2013). High school transfer students and the transition to college: Timing and the structure of the school year. *Sociology of Education*, 86(1), 63–82.
- Swanson, C. B., & Schneider, B. (1999). Students on the move: Residential and educational mobility in America's schools. *Sociology of Education*, 72(1), 54–67.
- Šafr, J., & Sedláčková, M. (2006). Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření. *Sociologické studie*, 7(06).

- Štech, S., & Viktorová, I. (1994). Typizační postupy rodičů a učitelů na začátku 2. stupně ZŠ. In Pražská skupina školní etnografie, *Typy žáků* (s. 53-107). Praha: PedF UK.
- Temple, J. A., & Reynolds, A. J. (1999). School mobility and achievement: Longitudinal findings from an urban cohort. *Journal of School Psychology, 37*(4), 355–377.
- Thomas, G., & Myers, K. (2015). *The anatomy of the case study*. Thousand Oaks: Sage.
- Thompson, S. M., Meyers, J., & Oshima, T. C. (2011). Student mobility and its implications for schools' adequate yearly progress. *The Journal of Negro Education, 80*(1), 12–21.
- Vyhnálek, J. (2016). Meziškolní mobilita: přehledová studie výzkumných témat. *Orbis Scholae, 10*(1) 2016, 63–96.
- Vyhnálek, J. & Dvořák, D. (2019). Přestupy žáků na druhém stupni základní školy: srovnání dvou případů. *Studia paedagogica, 24*(3).
- Wacquant, L. J. (1989). Towards a reflexive sociology: A workshop with Pierre Bourdieu. *Sociological theory, 26*-63.
- Walterová, E. et al. (2011) *Dva světy základní školy? Úskalí přechodu z 1. na 2. stupeň*. Praha: Karolinum.
- Warren-Sohlberg, L., Jason, L. A., Orosan-Weine, A. M., Lantz, G. D., & Reyes, O. (1998). Implementing and evaluating preventive programs for high-risk transfer students. *Journal of Educational and Psychological Consultation, 9*(4), 309–324.
- Welsh, R. O. (2017). School Hopscotch: A Comprehensive Review of K–12 Student Mobility in the United States. *Review of Educational Research, 87*(3), 475-511.
- Welsch, D. M., Statz, B., & Skidmore, M. (2010). An examination of inter-district public school transfers in Wisconsin. *Economics of Education Review, 29*(1), 126–137.
- Winton, P. J., & Turnbull, A. P. (1981). Parent involvement as viewed by parents of preschool handicapped children. *Topics in Early Childhood Special Education, 1*(3), 11-19.
- Yin, K. R. (2009). *Case study research* (4. vyd.). Thousand Oaks: Sage.
- Yin, R. (2010). 'Analytic Generalization.' In Albert J. Mills, G. Durepos, & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of Case Study Research*. (pp. 21-23). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Zamora, G. (2011). Movilidad escolar en Chile: Análisis de las implicancias para la calidad y equidad. *Estudios pedagógicos (Valdivia), 37*(1), 53–69.
- Zamora, P. G., & Moforte M. C. (2013). ¿Por qué los estudiantes se cambian de escuela? Análisis desde las decisiones familiares. *Perfiles educativos, 35*(140), 48–62.
- Zelikow, P., & Allison, G. (1999). *Essence of decision: Explaining the Cuban missile crisis*. New York: Longman.